

M. Saim UYSAL

Yapılması gereken yapısal reformlar

15.4.2017

Bu Pazar bir demokratik sınavdan daha geçiyoruz. Anayasa değişikliği referandumdan söz ediyoruz.

Referandum sonrası ne olursa olsun ekonomimizde 2016 yılı 3. çeyreğinden itibaren yaşanan yoğun problemler çözüm bekliyor. Her ne kadar büyüme konusunda hesaplama revizyonlarıyla toparlanma belirtileri açıklansa da geçen yazımızda bu hesaplama çelişkilerini açıklamıştık. Büyümesiz istihdam artışı ve istihdamsız büyüme artışları sektörel itibarıyla büyük çelişkiler sergilemektedir.

Sanayi sektörü, milli gelir hesaplarında yıllık bazda yüzde 3-9 büyüme göstermişken sanayi istihdamı yüzde 0,7 gerilemiş gözükmektedir. Buna karşın hizmetler sektöründe ise üretim yüzde 0,8 gerilemiş iken istihdamının yüzde 5,2 arttığı açıklanmaktadır.

Büyüme sorununun potansiyel yüzde 5 büyüme oranının yaklaşık yarısına inmişken enflasyon %12'lerde, faiz (Merkez Bankası geç likidite faiz ortalaması) %11,45'lerde, işsizlik oranı da %11,8'lerde gezinmektedir. İhracat ve ithalatımız ise bir türlü reel olarak arttırılamamaktadır.

Bu rakamlardan çıkarılması gereken sonuç ekonomimizin makro ekonomik göstergelerinin hiç iyi bir noktada olmadığıdır. Bu nedenle büyümeyi desteklemek ve referandum harcamalarını finanse etmek için son altı ayda yapılan (Ekim 2016 – Mart 2017) toplam net borçlanma 9 Milyar Lira olmuştur. Bu tutar yaklaşık 2016 yılının toplamı kadardır.

Referandum nedeniyle piyasalarda belirsizlik hakim olmuş yatırımcılar yatırım niyetlerini ertelemiş, esnaf, sanatkâr ve kobi niteliğindeki işletmelerin üretim ve ciroları ile karlılıkları bir türlü istenilen düzeye ulaştırılamamıştır. Reel sektörün yurtdışı döviz borcu 212 milyar dolar olmuş, bütçeden SGK ya aktarılan tutar ise 108 Milyar TL ile (emeklilik ödemeleri) rekor düzeye ulaşmıştır.

Referandumda ister evet ister hayır sonucu çıksın ekonomimizde süratle alınması gereken önlemler alınmaz, popülist bir takım teşvik, kredi ve vergi yapılandırma ve indirimleri ile yetinilirse 2017 yılını da kaybetmiş olacağız.

Bize göre referandum sonrası tekrar erken seçim havası ile belirsizlik ve istikrarsızlık yaratılmadan sürekli sözü edilen "Yapısal Reformları" gerçekleştirme yoluna gidilmelidir. Bu yapısal reformlar nelerdir? Bu konuyu T.C. Merkez Bankasının "Yapısal Reformlar ve Büyüme Üzerindeki Etkileri" çalışmasından özetlemeye çalışacağız.

Yapısal reformlar uzun vadeli kazançları öngörür. Ancak kısa vadede fedakarlık gerektirir.

Bu reformları kısaca başlıklar halinde aşağıda açıklayacağız.

1- Büyüme

Sürdürülebilir ve dengeli potansiyel büyüme oranında (%5) büyüme sağlanmalıdır. Dalgalı seyreden büyümeler kırılğanlıklar yaratmaktadır. Özellikle sektörel olarak

büyüme ile oransız fiyat balonları ve dalgalı, yüksek kur değişkenlikleri ile büyümeler sürdürülebilir ve istikrarlı olamaz. Üretimde verimliliği ve istihdamı arttırıcı önlemler alınmalı. İstihdamsız büyüme veya büyümesiz istihdam çelişkileri giderilmelidir. Büyümenin ithalata dayalı yapısını yerli girdilere yöneltmek suretiyle değiştirmek gerekir.

2- Ölçülü Kamu Borçları

Yapısal reformlar kamu açıklarının ölçülü, cari açığın sınırlı olmasını sağlamalı (yurtiçi tasarrufları arttırıcı önlemlere daha çok yer ayrılmalıdır) ve kamunun borçlanma ihtiyacını azaltmalıdır. Bu şekilde borçlanma ile kırılanlıklar azalacaktır. Sınırlı cari açık dış borçluluğu ve dış finans bağımlılığını azaltır. Bu azaltma finansal krizlere dayanıklılığı arttırır. Kamu kesimi borçlanma gereğini sürekli düşük tutabilmek için sosyal güvenlik kurumlarının devletten destek almadan kendi finansmanlarını sağlaması temin edilmelidir.

3- Ürün Piyasası

Mal ve hizmet piyasalarında tam rekabetin önünde hiçbir engel olmamalıdır. Piyasa rekabeti gerek kaynak dağılımlarının rasyonelleştirilmesi ve gerekse kayıt dışılığın azaltılması ile optimum çalışmalıdır.

Bu konuda kamu piyasalardan tamamen çekilmeli, yabancı yatırımların önündeki mülkiyet, yatırım ve ticari engelleri kaldırılmalı, bu yatırımların ileri teknoloji ve ihracat pazarlarına açılmayı kolaylaştırıcı nitelikte olmaları sağlanmalıdır.

4- İşgücü Piyasası Reformları

İşgücü piyasalarının esnek olması yönünde önlem alınmalı, istihdam maliyetleri azaltılarak istihdam güvenceleri arttırılmalıdır. Süreli çalışmaların kolaylaştırılması ve geçici istihdam olanaklarının getirilmesi rekabet gücünü arttıran faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mesleki eğitim programları, iş ve meslek danışmanlığı, genç, yaşlı ve kadınlara özgün iş programları yapılmalıdır. İşgücüne katılım oranları özellikle kadınlarda mutlaka arttırılmalıdır.

Kayıtdışı istihdamın azaltılmasına özel önem verilmelidir.

5- Kamu Maliyesi ve Vergi Reformu

Vergi tabanı genişletilmelidir. Vergilendirilmeyen gelir, harcama ve servet kalemleri vergi kapsamına alınmalıdır. Vergi denetleme birimleri ile toplama birimleri güçlendirilmeli ve Vergi İdaresinin siyasi etkilerden uzak ve şeffaf olmasına özel önem verilmelidir. Vergi sistemi basitleştirilmeli, vergi yasalarının sıklıkla değiştirilmemesi ve öngörülebilir sistem olması sağlanmalıdır. Vergi oranları gelir ve servet dağılımını bozmayacak şekilde düzenlenerek düşük gelirli ile düşük servet sahipleri pozitif ayrımcılığa tabi tutulmalıdır. Vergi sistemini dolaylı vergilere dayalı olmaktan çıkarmak gerekir. Dolaysız vergilere ağırlık veren bir yapı kurulmalıdır.

Kamu harcamaları verimli ve optimum seviyede tespit edilmeli, harcamaların uzun dönemde büyümeyi teşvik edecek kompozisyonda olmasına önem verilmelidir. Bunların tespitinde fayda-maliyet analizi yapılmalıdır. Özellikle enerji yatırımlarında dış açığı azaltmak için yenilenebilir enerji yatırımlarına ağırlık verilmelidir.

6- Eğitim Reformu

Okullaşma oranı arttırılmalı ve herkesin okula erişiminin kolay olmasına dikkat edilmelidir. Okul öncesi eğitim yaygınlaştırılarak, eğitim kalitesi, öğretmen performansı takip edilmeli ve PİSA (Uluslararası eğitim derecelendirmesi) testlerinde sıralamanın son sıralarından kurtulmayı temin edecek sistemler geliştirilmelidir.

7- Diğer Alanlar

Türkiye'nin ekonomik alan dışında, demokrasi, yasama-yürütme-yargı koordinasyonu gibi temel sorunları mevcut. Bütün bu alanlarda sorunlarımızı çözmeden ekonomide dengeli, istikrarlı bir sürdürülebilir büyüme sağlayamayız.

Diğer yandan tarım sektöründe ölçek ekonomisi için gerekli düzenleme ve teşvikler getirilerek verimlilik arttırılmalıdır.

Yüksek oranlı büyümelere ulaşabilmek için AR-GE çalışmalarına ağırlık verilmeli, katma değeri yüksek üretim teknolojileri geliştirilerek buna dönük ihracat alanları arttırılmalıdır. Bütün bu reformların yapılması enflasyonun düşük, bütçe açığının düşük ve dış açığın (cari açık) yönetilebilir olmasını sağlayacaktır. Bunun için evrensel standartlarda bir hukuk düzenini tesis etmek ve finansal kurumların sağlam ve dayanıklı olmasını sağlamak gerekir. Burada kamuya düşen ekonomik aktiviteleri özel sektöre bırakarak, eğitim ve sağlık ile altyapı yatırımlarına da odaklaşmak olmalıdır. Referandum sonrasında bu reform ajandasının başarıya ulaşması için bir diğeri temel şart, gerginlik ve kutuplaşmaların azaltılarak güven ve istikrarı barış ortamında yaygınlaştırma gereğidir.